

<https://doi.org/10.36719/2789-6919/40/105-107>

Valeh Əlixanov

Naxçıvan Dövlət Universiteti
valehalixanov3@gmail.com

Lalə Talibova

Naxçıvan Dövlət Universiteti
lalatalibova2013@gmail.com
<https://orcid.org/0009-0004-8259-8567>

Arzu Baxşəliyeva

Naxçıvan Dövlət Universiteti
arzukerimli85@gmail.com
<https://orcid.org/0009-0001-9658-5589>

Azərbaycanda idmanın inkişaf tarixi

Xülasə

İdman hər bir ölkənin ictimai həyatının önəmli bir hissəsidir. Bəzi ölkələrdə bu, prioritet sayılır, Azərbaycanadakı kimi, amma mən hesab edirəm ki, biz düzgün yoldayıq. Çünki sağlam həyat tərzinin təbliğ edilməsi hər bir ölkə üçün önəmli olmalıdır. Bunu həm idmançılarımızın qələbələri göstərir, həm də ölkəmizdə keçirilmiş müxtəlif beynəlxalq yarışlar Azərbaycanı bir daha idman ölkəsi kimi təsdiqləyir. Bütövlükdə son illərdə aparılan siyasət bu gün öz gözəl nəticələrini verməkdədir. Azad edilmiş ərazilərdə keçən il bir neçə beynəlxalq idman yarışını keçirilmişdir. Bunun çox böyük tarixi əhəmiyyəti var çünki azad edilmiş ərazilər indi canlanır, həyat qayıdır, insanlar qayıdır. Bildiyiniz kimi, tarixi Zəfərimizdən dərhal sonra azad edilmiş torpaqlarda genişmiqyaslı quruculuq-bərpa işlərinə başlamışıq və o bölgələrdə beynəlxalq idman yarışlarının keçirilməsinin çox böyük rəmzi mənası var. Şuşada beynəlxalq şahmat yarışını, Suqovuşanda, Suqovuşan gölündə beynəlxalq avarçəkmə yarışını keçirilmişdir. Zəngilanın Ağalı kəndinin ətrafında triatlon üzrə yarış keçirilmişdir. Mən bunu çox yüksək qiymətləndirirəm və bu il də bu işlər davam etdirilməlidir. Onu da bildirməliyəm ki, azad edilmiş şəhərlərin hər birində idman qurğularının yaradılması nəzərdə tutulur.

Açar sözlər: idman, mənəvi yüksəliş, olimpiya oyunları, idmanın növləri, bədən tərbiyəsi

Valeh Alixanov

Nakhchivan State University
valehalixanov3@gmail.com

Lalə Talibova

Nakhchivan State University
lalatalibova2013@gmail.com
<https://orcid.org/0009-0004-8259-8567>

Arzu Baxşəliyeva

Nakhchivan State University
arzukerimli85@gmail.com
<https://orcid.org/0009-0001-9658-5589>

History of the development of sports in Azerbaijan

Abstract

Sport is an important part of the public life of every country. In some countries, it is considered a priority, as in Azerbaijan. In some countries, it is not. But I think that we are on the right track. Because promoting a healthy lifestyle should be important for every country.

Since sport is an integral part of our life, it has certainly developed within the framework of the general trend. This is shown by the victories of our athletes, and at the same time, various

international competitions held in our country once again confirm Azerbaijan as a sports country. In general, the policy pursued in recent years is giving its wonderful results today. Several international sports competitions were held in the liberated territories last year. This is of great historical importance. Because the liberated territories are now coming to life, life is returning, people are returning. As you know, immediately after our historic Victory, we began large-scale construction and reconstruction work in the liberated lands, and holding international sports competitions in those regions has a great symbolic meaning.

Keywords: sports, spiritual growth, Olympic Games, types of sports, physical education.

Giriş

Müasir dövrdə bədən tərbiyəsi və idmanın inkişafı hər bir dövlətdə insanların sağlamlığı və mənəvi yüksəlişi ilə yanaşı, milli potensialın maksimum səmərəli reallaşdırılması, cəmiyyətin saflaşması və yetkinləşməsi, genefondun qorunub saxlanması baxımından son dərəcə mühüm vasitə sayılır.

Bacarıqlı dövlət xadimi, təcrübəli siyasətçi Heydər Əliyevin dövlət rəhbərliyinə qayıdışı bütün sahələrdə inkişaf tempinin əsasını qoymuşdur ki, onlardan biri də idman sahəsidir. Ulu öndər müxtəlif dövrlərdə hakimiyyət başında olduğu vaxtlarda xalqın sosial-iqtisadiyyatını, mədəni maarifini, elmini, vətənin hərbi müdafiə qüdrətinin inkişaf etdirilməsi ilə yanaşı, xalqın sağlamlığının möhkəmləndirilməsinin keşiyində dayanmış, bədən tərbiyəsi və idmanın kütləvi hal alması, idmançıların böyük miqyaslı yarışlarda yüksək nəticələr əldə etməsi üçün müntəzəm olaraq iş aparmış və idmana hərtərəfli qayğı göstərmişdir.

Tədqiqat

Ümummilli liderimiz Heydər Əliyevin ölkəmizdə idmanın cəmiyyətdə rolunun artmasında xidmətləri əvəzsizdir. Ulu Öndər gənc nəsli həvəsləndirmək, bu sahədə uğurların əldə edilməsi və davamlı olması üçün əlindən gələni əsirgəməirdi. Əbədiyaşar liderin apardığı siyasətin layiqli davamçısı, Ali Baş Komandan İlham Əliyev də idman və bədən tərbiyəsinin inkişafı sahəsində kompleks tədbirlərin həyata keçirilməsini daim diqqət mərkəzində saxlayır, respublikamızın idman imicinin yüksəlməsinə çalışır. Bu səbəbdən rayonlarımızda idmanla məşğul olmaq üçün müasir tələblərə cavab verən infrastrukturun formalaşdırılması mühüm vəzifələrdən biri kimi müəyyənləşdirilib.

1991-ci ilin 18 oktyabrında Azərbaycan dövlət müstəqilliyini bərpa etsə də müstəqilliyin ilk illərində ölkədə anarxiya hökm sürürdü. Ermənistan silahlı qüvvələri tərəfindən işğal edilməsi respublika idmanına ciddi zərbələr vurmuş, onun inkişafına kəskin şəkildə maneçilik törətmişdi. 1990-1993-cü illərdə bir çox idman bazaları baxımsızlıq üzündən yararsız vəziyyətə düşmüşdü.

Milli Olimpiya Komitəsi 1992-ci il yanvarın 14-də keçirilən ümumrespublika konfransında təsis edilmişdir. 1993-cü ilin oktyabrında Heydər Əliyevin Azərbaycan Respublikasının Prezidenti seçilməsindən sonra ölkədə idmana münasibət dəyişdi. Azərbaycan Prezidenti Respublikada Olimpiya hərəkatının və idmanın inkişafına həmişə böyük diqqətlə yanaşırdı.

23 dekabr 1997-ci ildə Milli Məclis "Bədən tərbiyəsi və idman haqqında" Qanun qəbul etmişdir. Azərbaycan Prezidentinin 2005-ci il 4 mart tarixli sərəncamı ilə hər il martın 5-i ölkəmizdə Bədən Tərbiyəsi və İdman Günü kimi qeyd olunur. 30 iyun 2009-cu ildə "Bədən tərbiyəsi və idman haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu" təsdiq edilmişdir. Olimpiya oyunlarında iştirakımızın bu günə qədərki tarixinin ən parlaq səhifələri 2000-ci ildə Avstraliyanın Sidney şəhərində keçirilmiş XXVII Yay Olimpiya oyunlarından etibarən yazıldı. Daha sonra idmançılarımız 2004-cü ildə keçirilmiş Afina olimpiya oyunlarında 202 ölkə sırasında 50-ci yeri, 2008-ci ildə Pekində keçirilən 29-cu Olimpiya oyunlarında komanda hesabında 39-cu yeri, 2012-ci ildə keçirilən XXX London Yay Olimpiya oyunlarında 204 iştirakçı ölkə arasında 30-cu yeri, 2016-cı ildə Rio-de-Janeyroda keçirilən XXXI Yay Olimpiya 39-cu yeri tutdular. 2015-ci il iyunun 12-də Bakı Olimpiya Stadionunda "Bakı-2015" birinci Avropa Oyunlarının təntənəli açılış mərasimi keçirildi. Azərbaycan atletləri birinci Avropa Oyunlarında ümumilikdə 56, o cümlədən 21 qızıl medal, 15 gümüş və 20 bürünc medal qazanaraq qitə üzrə ikinci yeri tutmaqla, idman ölkəsi olduğunu bir daha sübuta yetirdi.

12-22 may 2017-ci il tarixlərində Bakıda IV İslam Həmrəyliyi Oyunları keçirildi. İkinci Avropa Oyunları 2019-cu il iyunun 21-dən 30-dək Belarusun paytaxtı Minsk şəhərində keçirilib. Azərbaycan idmançıları sözügedən yarış 28 medalla başa vurdular. İdmançılarımız 5 qızıl, 10 gümüş, 13 bürünc medal qazandılar.

2019-cu ilin iyul ayında Bakıda təşkil olunmuş XV Avropa Gənclər Yay Olimpiya Festivalı gələcəyin idman ulduzlarının növbəti zəfər meydanı oldu. İdmançılarımız 23 medal qazanmış və ümumi komanda hesabında 4-cü olmuşdur. Tokio-2020 XXXII Yay Olimpiya Oyunlarında 3 gümüş və 4 bürünc medal qazanan Azərbaycan idmançıları yarış 67-ci, medalların sayına görə 31-ci sırada tamamladılar.

“Azərbaycan 2020: gələcəyə baxış” İnkişaf Konsepsiyasının hazırlanması barədə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin imzaladığı sərəncamda, Azərbaycan gənclərini sağlam və fəal həyat tərzinə təşviq etmək və onların cəmiyyətə inteqrasiyasını təmin etmək məqsədi ilə 2013–2023-cü illəri əhatə edən İnkişaf Strategiyası həyata keçirilir. 2020-ci ildə rəşadətli Ordumuz Müzəffər Ali Baş Komandan İlham Əliyevin rəhbərliyi altında 30 ilə yaxın işğal altında qalan torpaqlarımızı 44 gün ərzində düşmən əsarətindən azad etdi. Vətən müharibəsində 988 nəfər idmançı döyüşlərdə iştirak edib. Onlardan 320 nəfər Vətən müharibəsində şəhidlik zirvəsinə ucaldı. Azad olunmuş torpaqlarda artıq idman tədbirləri təşkil olunur. 2022-ci il martın 20-də Azərbaycan Kanoe və Avarçəkmə Federasiyası tərəfindən Tərtər rayonunun Suqovuşan qəsəbəsində təşkil edilən ilk avarçəkmə təlim-məşq toplantısının rəsmi açılışı oldu. Suqovuşan qəsəbəsində avarçəkmə, kayak və kanoe üzrə “Prezident kuboku-2022” rəqətası start götürdü.

Nəticə

2023-cü il mayın 4-də Suqovuşan su anbarında ümummilli lider Heydər Əliyevin anadan olmasının 100 illik yubileyinə həsr edilən “Prezident Kuboku-2023” beynəlxalq rəqətasının açılış mərasimi keçirildi. Yarışda bu dəfə 20 ölkədən 100-dək idmançı qalib adı uğrunda mübarizə apardı. 2023-cü il ərzində respublikada 318 ölkə miqyaslı, 91 beynəlxalq miqyaslı turnir təşkil olunub. 2023-cü ildə Azərbaycan idmanında, ümumilikdə isə Azərbaycanın müasir tarixində əlamətdar hadisə baş verdi - son 30 ildə ilk dəfə olaraq Xankəndində rəsmi futbol matçı baş tutdu. Dekabrın 21-də Xankəndi şəhər stadionunda Azərbaycan Kubokunun 1/8 final mərhələsinin “Qarabağ” - MOİK matçı keçirilib. Dövlətimizin başçısı oyundan əvvəl stadionda çıxış edib.

Ədəbiyyat

1. Azərbaycan qəzeti 2009-cu il 01 sentyabr (kəndirbaz).
2. *Azərbaycan Dövlət Bədən Tərbiyəsi və İdman Akademiyası*. (2001).
3. Əliyev, M. (1938). *Estafet ağacı*. Elm.
4. Əliyev, M. (1999). *Naxçıvan Muxtar Respublikasında bədən tərbiyəsi və idman hərəkəti*. Əcəmi.
5. Qafarov, A., İsgəndərov, M. (1958). *Azərbaycanda Bədən tərbiyəsi və İdman*. Uşaq Gənclər Ədəbiyyatı.
6. Quliyev, D. (2004). *Azərbaycanda bədən tərbiyəsi və idmanın inkişaf tarixi*. Elm.
7. “Mədəniyyət” qəzeti 2011-ci il 14 dekabr (atüstü oyunlar).
8. Məmmədov, M. (2011). *Ordubadın memarlıq inciləri*. Azərbaycan

Daxil oldu: 13.10.2024

Baxışa göndərildi: 29.10.2024

Təsdiq edildi: 07.12.2024

Çap olundu: 30.12.2024